

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Анотація. У статті висвітлено педагогічні умови використання ІКТ у фаховій підготовці вихователя дошкільного закладу у світлі вимог сьогодення. Доведено, що використання ІКТ у процесі виховання дошкільників дозволяє урізноманітнити форми роботи з дітьми, зробити їх більш творчими, спрощує процес спілкування з вихованцями та їх батьками. За їх допомогою вихователь може готувати різноманітні матеріали для проведення різноманітних заходів, батьківських зборів, виступів на засіданнях методичних об'єднань та педагогічних рад, обмін досвідом.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, педагогічні умови, інформаційні технології, мультимедійні навчальні курси.

Annotation. The article highlights the pedagogical use of ICT in professional training tutor preschool in the light of the requirements of the present. It is proven that the use of ICT in the process of educating preschoolers allows to diversify the forms of work with children, make them more creative, simplifies the process of communicating with students and their parents. A teacher can prepare a variety of materials for conducting a variety of activities, parent meetings, presentations at meetings of the methodical associations and teaching tips, exchange of experience.

Keywords: information and communication technology, pedagogical conditions, information technologies, multimedia training courses.

Постановка проблеми. Сьогодні відбуваються суттєві зміни в економіці, політиці, культурі України, що відображається і на системі педагогічної освіти, яка набуває нових форм та якостей, зокрема у вищій школі. Основною метою педагогічної освіти сьогодні є підготовка майбутнього педагога відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентної та відповідальної людини, що вільно володіє своєю професією й орієнтується в суміжних сферах знань, здібної до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, готової до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності. Провідні принципи системи підготовки майбутніх спеціалістів з дошкільного фаху ґрунтуються на положеннях Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Державних стандартах дошкільної освіти та інших документах і нормативних актах [14]. Вивчення нормативно-правової бази щодо підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (ДНЗ) засвідчує, що мають велике значення пошуки сучасних підходів до підготовки фахівців означеної галузі у вищих навчальних закладах (ВНЗ).

Сучасний стан системи дошкільної освіти характеризують значні зміни у перетворенні предметно-розвивального середовища ДНЗ, створенні нових, науково обґрунтованих засобів для повноцінного розвитку дошкільників, оновленні форм і методів роботи з ними і, насамперед, в управлінні освітнім процесом ДНЗ. Успіх цих змін пов'язаний з оновленням наукової, методичної і матеріальної бази навчання, виховання і розвитку дошкільників. Однією з важливих умов оновлення є використання в дошкільній ланці системи освіти інформаційно - комунікаційних технологій. Впровадження ІКТ в роботу закладів дошкільної освіти ставить перед педагогами завдання створення нової моделі освітнього процесу й освітнього середовища, яка б відповідала запитам сучасного суспільства. Проблема використання ІКТ в дошкільному навчальному закладі – нова і складна, вимагає вивчення й наукового обґрунтування.

Аналіз попередніх досліджень. Аналіз вітчизняних та зарубіжних психолого-педагогічних, науково-методичних публікацій свідчить про схожі проблеми з питання інформаційно-комунікаційної підготовки майбутніх вихователів у різних країнах, проте особливості формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх вихователів ДНЗ висвітлено недостатньо. Особливий інтерес та теоретичну основу для нашого дослідження становлять фундаментальні положення: організації навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах (Р. Гуревич, А. Вербицький, С. Гончаренко, М. Євтух, В. Кремень, М. Шкіль); застосування комп'ютерних технологій у педагогічному процесі дошкільних навчальних закладів (Ю. Горвіц, С. Дяченко, О. Зворигіна, К. Крутий, Н. Лисенко, В. Могільова, Ю. Моторін, С. Новосьолова, та інші).

Сучасні підходи до здійснення професійної підготовки майбутніх дошкільних педагогів висвітлюються в дослідженнях О. Абдуліної, Г. Бельської, І. Богданової, А. Богуш, О. Брежневої, Н. Гавриш, Н. Грами, І. Зязюна, Е. Карпової, З. Курлянд, Т. Поніманської, О. Рейпольської, Р. Хмелюк та інших [5].

Питання, пов'язані з використанням сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій у педагогічному процесі, розкрито у фундаментальних роботах учених Б. Гершунського, В. Глушкова, А. Єршова, К. Маклін, Ю. Машбиця, С. Пейперта, Є. Полат та інших [1].

Проведений аналіз наукових публікацій дає змогу окреслити основні особливості підготовки майбутніх вихователів ДНЗ: розширення наявних теорій організації освітнього процесу; регулювання особистісно-професійного розвитку та саморозвитку вихователя; діагностування стану та динаміки розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК); визначення умов формування конкурентноздатного фахівця тощо.

Мета статті – довести, що проблема формування інформаційно-комунікаційної компетентності є дуже складною, багатоаспектною, і від її розроблення на теоретичному й прикладному рівнях значною мірою залежить якість підготовки сучасного вихователя.

Виклад основного матеріалу. Інформаційні технології – це сукупність інформаційних процесів з використання засобів обчислювальної техніки, що забезпечують швидкий пошук інформації, доступ до джерел інформації.

Комунікаційні – підвищення ролі комп'ютерних мереж у забезпеченні реалізації інформаційних процесів. Навчання – вказує на галузь застосування- освіти.

Поняття «інформаційно-комунікаційні технології» (ІКТ) не є однозначним.

Узагалі ІКТ можна визначити як сукупність різноманітних технологічних інструментів і ресурсів, які використовуються для забезпечення процесу комунікації та створення, поширення, збереження та управління інформацією.

Під технологічними інструментами та засобами мають на увазі комп'ютери, мережа Інтернет, радіо- та телепередачі, а також телефонний зв'язок. Поєднуючи інформаційні та комунікаційні технології, проектуючи їх на освітню практику необхідно зазначити, що основним завданням, яке стоїть перед їх впровадженням є адаптація людини до життя в інформаційному суспільстві.

Сучасні ІКТ в освітньо-інформаційному середовищі навчальних закладів мають виконувати такі функції:

- засобу навчання (застосування мультимедійних навчальних курсів);
- технічного засобу автоматизації процесу навчальної діяльності дитини, що включена у пізнавальну, пошукову, дослідницьку, експериментальну роботу, який дозволяє мобільно працювати з текстом, графічним, звуковим або відео документом, якісно подавати інформацію, обробляти її, спілкуватися зі своїми однолітками;
- зразка сучасних інноваційних технологій, що розвиває навички оволодіння ними, дає знання про їхні назви і функціональне призначення, складові елементи;
- ефективного тренажера, що розвиває пізнавальну і творчу активність особистості, спонукає її приймати власні оригінальні рішення, бачити їхній результат тощо.

Перспективи для використання інформаційно-комунікаційних технологій:

- забезпечення нової, активної форми фіксації продуктів інтелектуальної діяльності,
- доступ до практично необмеженого обсягу потрібної навчальної і наукової інформації, висока швидкість її отримання,
- варіативність способів аналітичного оброблення, виникнення феномену «безпосереднього включення» особистості в інформаційний простір.

Використання ІКТ у роботі педагога дає можливість:

- самоосвіти педагога, підвищення його професійного рівня;
- навчатися і здобувати знання, вміння та якості, необхідні сучасній людині;
- отримувати найсучаснішу інформацію по темі, оновлювати навчальний та дидактичний матеріал;
- мати доступ до методичної бази розробок;
- спілкуватися з колегами на різних форумах;
- отримувати кваліфіковані консультації та поради експертів;
- публікувати свої матеріали;
- брати участь в обговоренні опублікованих матеріалів;
- брати участь в професійних конкурсах, вебінарах;
- обмінюватися досвідом з колегами з інших регіонів і країн.

Володіння комп'ютерною грамотністю передбачає:

- вміння писати та редагувати інформацію (текстову, графічну);
- користуватися комп'ютерною телекомунікаційною технологією;
- користуватися базами даних;
- роздруковувати інформацію на принтері;
- вміння скласти та надіслати лист через мережу Інтернет;
- вміння «перекачати» інформацію з мережі на жорсткий або гнучкий диск і навпаки, з жорсткого або гнучкого диска – в мережу;
- працювати в системі WINDOWS, користуючись редакторами WORD різної модифікації;
- входити в електронні конференції, розміщувати там власну інформацію і читати, «перекачувати» наявну в різних конференціях інформацію [14].

Робота майбутніх педагогів з інформацією спирається на технологію інформаційної комунікації суспільства, технологію комп'ютерних мереж передавання даних. Комп'ютери та інформаційні технології стають професійним інструментом у всіх державних закладах та галузях освіти, не оминаючи і дошкільну освіту.

Перш ніж аналізувати проблему, підкреслимо, що зміст фахової компетентності визначається змістом навчальних курсів, які викладаються майбутнім фахівцям під час підготовки до роботи у дошкільних навчальних закладах. У Вінницькому гуманітарно-педагогічному коледжі здійснюється професійна підготовка здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Дошкільна освіта». Професійне становлення майбутнього вихователя відбувається згідно з навчальним планом підготовки освітнього ступеня «Бакалавр» за вимогами ECTS на основі трьох циклів дисциплін, які вивчаються у вищих навчальних закладах: соціально-економічних, психолого-педагогічних і природничо-наукових. Підготовка майбутніх вихователів відбувається під час вивчення циклу спеціальних інформаційних дисциплін, а саме: «Основи інформатики», «Нові інформаційні технології», «ТЗН» та «Сучасні інформаційні технології в дошкільній освіті».

Як зазначено у Галузевій концепції розвитку неперервної педагогічної освіти, зміст освіти з усіх педагогічних спеціальностей передбачає підготовку педагогічних кадрів до вільного використання у навчальному процесі сучасних інформаційних засобів. А зі спеціальностей «Дошкільна освіта» – до викладання основ інформатики та іноземної мови у дошкільних навчальних закладах. Інформаційно-комунікаційна підготовка передбачає вивчення основ інформатики, новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), методик їх застосування у освітньому процесі та здійснюється протягом усього строку навчання [5].

Організація освітнього процесу під час підготовки майбутніх вихователів вибудовується з урахуванням основних етапів формування інформаційно-комунікаційної компетентності в умовах навчання у вищому навчальному закладі.

Зміст педагогічної освіти зі спеціальності «Дошкільна освіта» для усіх освітніх ступенів визначається також стандартами вищої педагогічної освіти, освітньо-професійними програмами і передбачає підготовку за такими циклами: соціально-економічний, фундаментальних дисциплін, професійно орієнтований. Цикл професійної та практичної (професійно-орієнтованої) підготовки становить основу психолого-педагогічної підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти й охоплює вивчення як традиційних навчальних дисциплін (педагогіка загальна, педагогіка дошкільна, історія педагогіки, психологія дитяча, вікова та педагогічна психологія, методики дошкільної освіти тощо), так і навчальних дисциплін, що визначаються з урахуванням особливостей спеціальності (основи педагогічної майстерності, технічні засоби навчання тощо). Педагогічна практика студентів спеціальності «Дошкільна освіта» забезпечує можливість поєднати здобуті теоретичні знання із практичною організацією навчально-виховного процесу в навчальних закладах різних типів освіти. Вона передбачає самостійну педагогічну діяльність студентів, прояв їхнього творчого потенціалу, стимулює зв'язок цієї діяльності з науково-дослідною роботою, професійною освітою, самоосвітою.

Зміст навчання здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» напряму підготовки «Дошкільна освіта» поділяється на нормативну та вибірккову частини. Зокрема, нормативна частина має на меті оволодіння знаннями та вміннями дисциплін фундаментальної, гуманітарної та професійно-орієнтованої і практичної підготовки, що обов'язкові для засвоєння студентами-бакалаврами. Вибіркова частина змісту навчання означеної спеціальності рекомендує для засвоєння дисципліни спецкурсів та предметів, що призначені для задоволення потреб у фахівцях певної спеціалізації та урахування потреб студента. Сучасні освітні потреби та вимоги визначають процес підготовки вихователя ДНЗ як особистості, зорієнтованої на гуманність, здатної оперативно реагувати на динаміку соціально-економічних процесів, умов власної професійної діяльності, розробляти і впроваджувати нові технології у процес навчання і виховання.

Зокрема, в Освітньо-професійній програмі підготовки бакалавра (ОПП) за спеціальністю «Дошкільна освіта» зазначено, що майбутній фахівець повинен:

- застосовувати нові інформаційні технології та технічні засоби ЕОМ під час проведення різноманітних занять;
- впроваджувати інноваційні підходи та інтерактивні технології в роботі вихователя тощо [4].

Важливо з'ясувати наявність спеціальних дисциплін, які забезпечують інформаційно-комунікаційну підготовку майбутніх вихователів ДНЗ до професійної діяльності, а також інформаційно-комунікаційний складник у змісті навчальних дисциплін для виконання професійних завдань із застосуванням сучасних ІКТ майбутніми фахівцями дошкільної освіти.

З цієї метою проведено аналіз навчальних планів спеціальності «Дошкільна освіта» освітнього ступеня «Бакалавр» Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу.

Зокрема, навчальними планами передбачено вивчення таких інформаційно-комп'ютерних дисциплін:

- I курс – «Основи інформатики»;
- II курс – «Нові інформаційні технології»;
- III курс – «Технічні засоби навчання»;
- випускний курс – «Інформаційні технології у роботі з дітьми».

У змісті дисциплін професійно-педагогічної підготовки недостатньо відображено інформаційно-комунікаційний складник, що не сприяє формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК) майбутнього вихователя ДНЗ та допрофесійної діяльності із застосуванням ІКТ. Відсутні модулі та теми, в яких розглядається специфіка інформаційно-комунікаційної професійної діяльності студентів спеціальності «Дошкільна освіта», етапи та форми здійснення інформаційної підготовки, нормативні документи, що регулюють діяльність в освіті, застосування ІКТ та інше. Це призводить до того, що майбутні вихователі, виявляючись необізнаними у теоретико-методологічних і технологічних питаннях професії, відчують складнощі під час створення й упровадження педагогічних нововведень із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що уповільнює процес їхнього професійного зростання.

Сьогодення вимагає від спеціаліста з дошкільного фаху не просто надання вихованцям певних знань, а навчання їх мислити, структурувати інформацію та цілеспрямовано відбирати необхідне. Компетентному вихователю нині потрібно нести дітям дошкільного віку не просто нові знання, а новий тип оволодіння інформацією.

Висновок. На нашу думку, ефективність інформаційно-комунікаційної підготовки майбутніх вихователів ДНЗ підвищиться завдяки проходженню всіх етапів формування ІКК, систематизованих циклів ОПП студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та реалізації змісту відповідних навчальних курсів.

Необхідність формування основ інформаційної культури вихователів дошкільних закладів, їх підготовки до практичного використання засобів і методів ІКТ у своїй професійній діяльності з урахуванням специфіки предметної галузі, може бути конкретизована в наступних положеннях:

- основи інформаційної культури мають методологічний, світоглядний, загальноосвітній і загальнокультурний характер, який виявляється у використанні в педагогічній практиці універсальних ресурсів: матеріальних, інтелектуальних (знання, уміння), культурних (ерудиція та кругозір) та соціальних (комунікативність), які базуються на застосуванні відповідної системи наукових понять, принципів і законів як необхідних факторів системно-цілісного пізнання, що будуть сформовані в процесі навчання основ ІКТ;

- процес формування основ інформаційної культури вихователя повинен спиратися на сучасні психолого-педагогічні і природничо-наукові концепції і забезпечувати відповідність цілей, змісту, методів, організаційних форм і засобів навчання, а також результатів навчання запланованому рівню і потребам подальшого науково-технічного, соціально-економічного та культурного розвитку суспільства;

- використання сучасних ІКТ дозволяє значно підвищити ефективність подання інформації в навчально-виховному процесі ДНЗ за рахунок забезпечення її корисності, доступності, своєчасності й оперативності;

Важливими компонентами інформаційної культури вихователя дошкільного закладу також є уміння обирати та формулювати мету, будувати інформаційні моделі досліджуваних процесів і явищ, підготовку методичних матеріалів, пошук інформації, з використанням засобів сучасних ІКТ.

Список використаних джерел:

1. Бідоленко Л. Духовний розвиток особистості в освітньому інноваційному просторі / Л. Бідоленко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2002. – № 4. – С. 12-16.
2. Вакарчук І. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів: Тези доповіді Міністра освіти і науки України Івана Вакарчука / Іван Вакарчук // Освіта. – 2009. – 24 червня – 1 липня. – С. 3.
3. Ващенко Л. Пріоритетні напрями реалізації завдань інноваційної політики столичної освіти // Початкова школа. – 2002. – № 11. – С. 4-8.
4. Галузевий стандарт вищої освіти. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спец. 6.010101 – «Дошкільне виховання» / розроб. В. І. Бондар, І. М. Шапошнікова, А. П. Кانیщенко [та ін.] ; за заг. ред. В. Бондаря. – К., 2006. – 140 с.
5. Дюндін В. Регіональні проблеми інноваційного розвитку освітніх установ // Економіст. – 2006. – № 8. – С. 74-77.
6. Євтух М.Б. Забезпечення якості вищої освіти – важлива умова інноваційного розвитку держави і суспільства / М.Б. Євтух, І.С. Волощук // Педагогіка і психологія. – 2008. – № 1. – С. 70-74.
7. Ніколаєнко С. Управління якістю і доступністю освіти – запорука інноваційного розвитку України // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2007. – № 6. – С. 27-31.
8. Олійник А. Поняття й реальність процесу інноваційного розвитку освіти в Україні в контексті Болонських декларацій // Вища освіта України, 2007. – № 1. – С. 42-49.
9. Олійник А. Філософія інноваційного розвитку освіти: економічний контекст // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності. Альманах. – К., 2006. – Вип. 18. – С. 207-213.
10. Остапчук О. Інноваційний розвиток педагогічних систем в умовах модернізації освіти // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. – № 5-6. – С. 153-161.
11. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності: Наказ Міністерства освіти і науки України від 7.11.2000 № 522 // Освіта України. – 2001. – 7 лютого. – С. 17-18.
12. Порох Л. Шляхи інноваційних перетворень у закладах освіти // Рідна школа. – 2001. – № 7. – С. 10-13.
13. Таран І. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців з дошкільної освіти / І. Таран // Реформування та розвиток науки: сучасні виклики : матеріали міжнарод. конф., (м. Київ, 2 лютого 2013 року). – К. : Центр наукових публікацій, 2013. – Ч. II (Педагогічні науки). – С. 84-88.